

MÄLESTUSI ÕPETAJATEST VILJANDI II KESKKOOLIS AASTAIL 1944–1950

Viljandi II Keskkooli 1950. aastal lõpetanud

Olav Renno, bioloog-zooloog

Jüri Schvede, keemik

Arno Seemen, matemaatika- ja füüsikaõpetaja

Meist kaks esimest õppisid Viljandi II Keskkoolis 1944. aasta sügisest 1950. aasta kevadeni, kolmas aga tuli 8. klassi sügisel 1946 Suislepa Mittetäieliku Keskkooli lõpetamise järel. Jüri Schvede käis esimesed 5 klassi Viljandi Linna II Algkoolis (juhataja kuni 1940. aastani August Moks, sõjapäevil Vilhelm Sasi). Olav Renno oli Viljandi I Algkoolis (juhataja August Kiisla) läbi teinud 4. ja 5. klassi. „Moksi kooli“ maja Linnu tänaval raekoja kõrval läks vene kooli (Viljandi III Keskkooli) alla ja poisid suunati teistesse koolidesse. Küpsustunnistuse saime 11. klassi lõpetamise järel 1950. aasta jaanilaupäeval.

Nõukogude Liidu haridussüsteemis peeti algkooliks 4-klassilist kooli. Eesti-aegset progümnaasiumi asendas mittetäielik keskkool, milleks varasemale 6-klassilisele algkoolile oli lisatud 7. klass. Keskkooliosa pikkus oli 4 aastat: 8.–11. klassini. Vene keskkoolid olid 10-klassilised – Eesti koolid olevat sellisest lühendamisest pääsenud ettekäändel, et õpilased saaksid vene keelt täielikumalt omandada.

Sõda ja hirm nõukogude võimu ees olid sundinud oma kodust ja kodumaaltki lahkuma paljusid elanikke, ka kooliõpetajaid. Veel 1944. aasta kevadel Viljandi II Gümnaasiumis õpetanutest olid sügiseks kodumaalt lahkunud saksa keele õpetaja Else Vilms, ühiskonnaõpetuse ja võimlemise õpetaja Karl Reiman-Reimo ja sõjalise kasvatusõpetaja Eduard Kublin-Külvet, kes kõik olid VMG-s töötanud 15 aastat või enamgi. Vanu õpetajaid oli kooli jäänud seitse, teistest koolidest või muudelt elualadelt tulnud asus alul tööle kolmteist. Õpetajate nappuse tõttu tuli tööle võtta ka selliseid, kel polnud vastavat diplomit ja seega keskkooliõpetaja kutset. Sellest hoolimata olid meie kooli õpetajad enamiku õpilaste silmis tublid ja tulid oma ülesannetega hästi toime. Seda tõendab lõpetanute peaaegu saajaprotsendiline kõrgkooli õppima pääsemine just soovitud erialal.

Sõjasügisel 1944 algas koolitöö novembri algupäevil. Viljandis võeti õpilasi koolidesse elukoha järgi. Pärast sõda oli Viljandis 5 üldhariduslikku kooli: I keskkool (Jakobsoni tänav 42, kus õppisid vaid tütarlapsed), II keskkool (poistekool Uueveski tee 1; selle olid sakslased Viljandist taganemise eel süüdanud ja enamjaolt tühjaks põlenud maja taastamisega jõuti sügiseks 1946 nii kaugele, et saime oma kooli ruumidesse tagasi kolida, kuid töid jätkus veel järgmise suveni), III keskkool (venekeelne segakool), I mittetäielik keskkool (Valuoja, hiljem Hariduse 2) ja II mittetäielik keskkool (endine III algkool, juhataja Peeter Algma, Jakobsoni tänav 47c). Viimati mainituga ühe katuse all hakkas tööle Viljandi (Töölisnoorte) Õhtukeskkool, mille õppenõuded ei olnud nii karmid kui toonastes päevakoolides ja kuhu läks keskkooliklassidest järk-järgult üle hulk nõrgema edasijõudmisega õpilasi. Selle vähendatud õppekavade järgi õhtutundidel töötanud nn videvikuakadeemia lõpetas üsna palju meiega tava-koolis alustanud noormehi, veelgi enam neide. Peab nentima, et I keskkoolist sinna üle läinud tüdrukud olid visamad õppijad ja nii oli enamik sealsetest abiturientidest

õrnema soo esindajad. Õhtukeskkool suudeti lõpetada oma päevakoolis jätkanud klassikaaslastest tavaliselt aasta hiljem. Üle oru Viiratsis oli esialgu mõne aasta veel üks kool, endine Viljandi V Algkool. Viljandis töötasid ka arve-plaanindustehnikum (hilisem kaubandustehnikum, Jakobsoni tänav 47d) ja tööstuskool (alates 1944; asus Väike tänav 12, endise saksa reaalkooli majas); hiljem, 1945. aastal, avati meditsiini-kool (Jakobsoni tänav 43a), pedagoogiline kool (Valuoja 2) ja kultuurikool (alates 1960; paiknes veetorni vastas endises Grand Hotelli majas). Spordikool (Lutsu tänav 3) ja muusikakool (Jakobsoni tänav 16) andsid huvilistele õpetust igapäevase koolitöö kõrval; neisse soovitasid oma õpilasi asjakohase aine õpetajad, aga neis käijad pidid oma tavaõpingutes vähemalt rahuldaval tasemel olema – see nõue sundis hoolsamalt õppima. I keskkooli juures töötas mõned aastad pedagoogiline klass, kus meie lennustki omandasid viis noormeest aasta jooksul algkooliõpetaja kutse. Paljud keskkooliõpe-tajad andsid kohakaaslastena tunde ka loetletud õppeasutustes.

Siin kirja pandud killud tuginevad ka teiste 1950. aasta kevadel lõpetanud a-klassi poiste mälus säilinule. Õpetajate eluloandmed pärinevad mitmest teatmikust ja meenuuskogumikust. Kes on huvitatud n-ö belletristlikumast käsitlusest, võib muljeid meie õpetajate kohta lugeda klassivend Henn-Kaarel Hellati mälestuste kolmandast raamatust „Poiste sõda II“ (Faatum, 2004).

Nagu mainitud, käis esialgu meie koolimaja taastamine ning nii õppisime 6. ja 7. klassi vältel I keskkooli, endises haridusseltsi majas õhtupoolses vahetuses. (Saksa ajal, mil enamik koolimaju oli hõivatud sõjalaatsarettide tarbeks, käidi Viljandis koolis koguni kolmes vahetuses.) Nii saime oma mittetäieliku keskkooli, s.t 7. klassi lõputunnistuse I keskkooli aulas. Samas korraldati 1950. aasta 23. juunil ka kahe naaberkeskkooli lõpupidu.

Sügisel 1946 alustas Viljandi II Keskkooli kolmes kaheksandas klassis õppimist 152 õpilast, kõik poisid, nagu see oli olnud juba 1920. aastast. Enamik sõjas põlenud koolimajast oli jõutud kasutamiskõlblikuks muuta, kuid veel terve aasta kanti keldrist välja põlengujäätmeid, suurelt osalt koolipoiste abiga. Vahetevahel asendati mõni tund, eriti kui õpetajat polnud, „võimlemise“ tunniga, mille kestel laaditi ehituspraht kooli trofeeveoauto Borgward kasti ja viidi sellega kooli parki maapinna tasandamiseks.

Ka aula taastamine võttis aega, nii et meie 1946. aasta sügisene avaaktus peeti Jakobsoni tänava poolses tiivas esimesel korrusel nn söögisaalis, kus seisti püsti: esiridades kaheksandad, tagapool vanemad klassid. Tutvustati lühidalt kooli kodukorda ning direktor Anton Härma soovis edu ja õnne uueks õppeaastaks.

Igas klassis oli 48–54 õpilast. Koolipinkides, mis olid valmistatud kahe õpilase jaoks, istuti osalt kolmekesi. Ent nii majanduslike raskuste kui ka üle jõu käivate õppimisnõudmiste pärast hakkas õpilaste arv kohe esimesel veerandil kahanema ja juba 9. klassi kevadeks oli igas klassis pisut üle 30 poisi. 10. klassi kevadel viis mitu õpilast märtsiküüditamine ja mõni pages teise linna. 8. a klassis asus 1946. aasta sügisel õppima 54 poissi, septembris 1949 oli neist järel 17 (kevadeks lahkus neistki haiguse või töölemineku tõttu 3 noormeest); senisest kolmest klassist moodustati kaks lõpuklassi, kummaski alul veidi üle 30 õpilase.

Enne kui keldrikorrusel valmisid garderoobiruumid, seisid üleriided igas klassiruumis nagis. See andis võimaluse originaalseks popitegemiseks: kui mõni tund oli kehvasti ette valmistatud ja kardeti halba hinnet saada, varjuti riidenagi taha ning lasti end puudujaks märkida.

Nagu oli olnud kombeks juba ennesõjaaegses VMG-s, hakkasid õpetajad keskkooliastmesse jõudnud õpilasi kõnetades ütlema senise sinatamise asemel „teie“.

Et kõrge õpinõudlus jätkus – ei olnud tollal mingeid õppeedukuse ja edasijõudmise normatiive –, siis pidi viimaselgi aastal oma paberid välja võtma mitu abiturienti. Paar noormeest jättis õpingutes haiguse tõttu vahe sisse, kolm meest sai järeleksamid ja üks, kelle isa oli üheksa aasta eest taganeva Punaarmee ohvriks langenud, aeti eesti keele kirjandi kirjutamise juurest minema. Tulemuseks oli, et küpsustunnistuse sai VMG 29. lennus (jah, selle tollal keelatud järjestuse olime välja otsinud; 1949. aasta lend kasutas oma lennunumbrit lõpumärgilgi) ainult 52 noormeest – kolmandik nelja aasta eest alustanutest. Lisaks lõpetas keskkooli meiega koos kolm eksterni.

1947. aastal taaskehtestati keskkoolis õppemaks: 150–300 rubla aastas. Kehvamate ja suuremate perede lapsi võidi sellest vabastada, milleks meie õpetajad-klassijuhatajad poistele nõu andsid.

6. ja vist ka 7. klassis oli meie emakeeleõpetaja äsja Tõrvast Viljandisse kolinud Ernst Karolin, kes hiljem oli peamiselt geograafiaõpetaja. 8. klassis õpetas meile eesti keelt ja kirjandust Jaan Riisalo. Õpetajatoolile oli ta asunud sügisel 1944, sest valdas hästi eesti keelt. Oma endisele tööle (ajakirjanikuks) ei saanud ta jääda ka sellepärast, et tema vene keele oskus oli nõrk. Keskkooliõpetaja kutset tal polnud. Ta oli õpilaste suhtes heatahtlik ja püüdis omalt poolt neile anda seda, mida ta võimed lubasid. Kuna võimude lubatud õpikuid veel polnud, esitas ta konspekte nii kirjanduse kui grammatikareeglite kohta. Paljud poisid kirjutasi märkmeid väikestes taskuraamatutesse (A6 või A7 formaadis), mis tollal saadaval olid. Vastates asus mõnigi kavalpea õpetaja selja taha ja luges talletatud märkmed sõna-sõnalt maha. Õpetaja, keda oldi õnnistatud hüüdnimega Muna, imestas, et mitmel õpilasel on mehaaniline mälu. Sellest tuligi, et meie klassis hakati konspektimärkmikke kutsuma „minu mehaaniline mälu“. Meenub veel Riisalo heasoovlik märkus, kui ta pärast eesti keele õpetajate seminarilt naasmist teatas, et ministeeriumist saadetavate 8. klassi üleminekukirjandite teemade hulgas võidakse anda „Kalevipoja ja eesti rahva võitlus saksa orjastajate vastu“: äkki kõik õpilased ei olegi aru saanud, et sakslastest orjastajate hulgas olid ju ka Peipsi sortsid...

9. ja 10. klassis oli eesti keele ja kirjanduse õpetajaks Laine Rätsep. Ta õppis Tartu Riikliku Ülikooli kaugõppe osakonnas eesti filoloogiat, kuni avastati, et ta on keskkooli lõpetanud Saksa okupatsiooni ajal. Kehtiva küpsustunnistuse sai ta eksternina koos meie lennuga kevadel 1950. Et õpetaja oli meist vaid mõni aasta vanem ja seega ka tema pedagoogikogemused ei saanud olla suured, siis tundus, et see õppimist ei soosinud. Tundides keegi ei pingutanud, kuid igav ka ei olnud, sest sageli visati nalja, mis tihti kuigivõrd ei vastanud tunni teemale. Kord, kui Laine – nii teda kutsutigi – püüdis karmimalt hinnata, naelutas paar meie klassivenda õhtukoolist tunde andmast tuleva õpetaja koduvärava hämaruses kinni.

Abituuriumis, 1949/50. õppeaastal tuli eesti keele õpetajaks Linda Koit, keda, tollal vaid 36-aastast, kutsuti „mammi Koit“ („papi“ õpetas meie üleaedseid, I keskkooli neide). Meie senise keeletasemega tutvudes oli tema tavaline väljend: „Oi heldeke!“ See käibis eriti siis, kui kirjutati võõrsõnadega etteütlosti. Kuigi grammatika õpetamine lõppes õppeprogrammi järgi 10. klassis, tegi ta õpilaste teadmistes olevate lünkade täitmiseks palju tööd – ka oma kodus Künni tänav 20. Tema tänuväärne töö tegi abiturientidest tõelised kirjaoskajad! Teisedki õpetajad ei häbenenud kutsuda õpilasi oma koju konsultatsioonile või esitamiseks hiljaks jäänud töid ära tooma.

Viljandi II Keskkooli 1950. aastal lõpetanud ja nende õpetajad (tärniga*)

(Kõik read alates vasakult)

I rida: Jaak Moks, Endel Saareoks, Arno Annus, Otto Kubo, Lembit Kivistik, Arnold Otto, Helmut Kaelas, Einar Maasik, Ants Nilson

II rida: Helgi Holtsmeier (ekst), Laine Rätsep* (ekst), Salme Kuusik* (?), Klaara Rebane*, Salme Rebase*, Artur Reemer (direktor), Johanna Müürisepp*, Linda Päri (õppealajuhataja), Salme Köögardal*, Salme Fuks*, Vilhelm Sasi*, Boris Henrichson*, Sulev Jänes*

III rida: Olev Jaakson, Juhan Johanson, Evald Pärtel, Paul Säask, Villem Gross, Heiki Heinsoo, Helmut Pärna, Vello Tünder* (ekst), Jaak Ader, Harry Öunapuu, Kalju Malla, Kaljo Liiv, Ado Kullamaa, Aleksander Rillo, Ernst Karolin*

IV rida: Meeme Masing, Peeter Räägel, Jüri Schvede, Ülo Kikas, Endel Toomsalu, Ants Lepik, Avo Raid, Harald Matvei, Heino Raid, Olav Renno, Artur Aru, Lembit Raid

V rida: Endel Priidel, Artur Nilson, Bruno Ots, Henno Palm, Hans Soots, Harri Saksniit, Kalju Luts, Harry Lõhmus, Arno Seemen, Riho Taimera, Hans Viirmaa, Evald Harkmaa, Arno Särev, Endel Mihkelson, Illar Sammul, Ants Aabel, Harald Tikk.

1950. aasta õpetajatest pole fotol: Martha Marie Aabram, Liidia Joalo, Alma Juurme, August Kaasik, Linda Koit, Paul Krigul, Paula Köverjalg, Julius Mager, Jaan Raandi, Eduard Saarend ja Anatoli Štšerbakov.

Üks abiturient on fotolt puudu: Janno Liiv.

Oma kaasõpilasi oskasid ära tunda autorid

Vene keele õpetaja oli 6.–8. klassini Klaara Rebane. Õpetajana oli ta väga sõbralik ja heatahtlik. Kogu lugupidamise kõrval tema vastu võinuks talle liigset heatahtlikkust ettegi heita, sest laisemad õpilased võisid seda kasutades liugu lasta.

9. klassis asus meile vene keelt õpetama Salme Fuks, kes tegi seda kooli lõpuni. Ta oli oma nõudmistes väga resoluutne ja tema aines pidid kõik pingutama, et saavutada nõutav tase. Põhilist raskust valmistas poistele verbide lõpetatud ja lõpetamata tegevuse vormi eristamine.

Inglise keelt õpetas meile 6.–8. klassis Alma Juurme. Ta nõudis sõnavara omandamist programmi tasemel, samuti oskust etteütlosti kirjutada, ent hääldamise täpsust korrigeerida ta kuigi vajalikuks ei pidanud. Ta püüdis olla nõudlik, ent erilist autoriteeti ei saavutanud, nii et temaga oli seotud mõnigi õpilaste õelust ilmutav seik. Meie klassis varises ta kord tappidest lahti logistatud toolilt õpetajalaua alla – sellest tehti vemmälvärsski. Ühel ööl olid vanema klassi poisid ta akna puruks visanud, aga tänu direktor Härma diplomaatlikkusele lahendati vahejuhtum, ilma et süüdlasi oleks koolist välja heidetud. Mõnes maakoolis oli võõrkeelena õpetatud saksa keelt, nii et meie a-klassist pidi neli poissi võtma eratundide korras läbi inglise keele algprogrammi.

9. klassis oli meie inglise keele õpetaja Paula Kõverjal, kelle nõudlikkus oli tunduvalt väiksem Alma Juurme omast, nii et mitu õpilast elas vanast rasvast. Alates 10. klassist kuni kooli lõpuni õpetas inglise keelt Martha Marie Abram – üsna kleenuke, kuid nõudlik pedagoog, kes ka oma suhtelise nooruse tõttu – oli tollal 35-ne (umbes nagu Linda Koitki) – pälvis hüüdnime Tibu. Ta püüdis meie hääldamist inglispärastada, samuti nõudis sõnavara suurendamist ja etteütluste korrektset kirjutamist, nii et paljudel tuli vee peal püsimiseks kõvasti pingutada. Siiski tundis üks pärast 10. klassi Tallinna II Keskkooli (reaalkooli) siirdunud klassivend end seal inglise keele suhtes vaegteadmises olevat (muudes ainetes oli ta pealinna poistega võrdsel tasemel). Kahjuks vallandati see andekas pedagoog meie abituuriumile järgnenud sügisel, süüdistatuna Inglismaal keelepraktikal käimises, ja ta leidis tööd alul vaid Maardu väetisetsehhi abitöölisena ja sai õpetajaametisse tagasi alles 1959. aastal Ahja koolis.

Ladina keel oli esimeses kolmes keskkooliklassis kohustuslik õppeaine. Õpetajaks oli kooli direktor Anton Härma – toona juba mitme ladina keele õpiku autor. Tunnid olid heal tasemel ja väga huvitavad. TRÜ-sse astunud vilistlased hindasid temalt õpitut kõrgelt ja ega see teistelgi üle külje maha jooksnud. Õppetundides oli ta ülimalt rahulik ja heasoovlik. Ta lisis ainet selgitades otsesele tõlkele ajaloolist tausta ning tänapäevast tõlgendust ja rakendust. Oma sõbraliku suhtumisega õpilastesse ja ladinakeelsete sententside varal tiivustas ta noori olema ausad ja austama vanemaid inimesi. Ta oli väga intelligentne, erudeeritud ja asjalik pedagoog. Paraku ei saanud me temaga lõpuni minna. 1949. aasta alul viidi ta üle Tallinna, sest meie kooli tolle aasta abiturientidele organiseeriti nõukogude võimu kukutamise kavandamise süüdistus ja direktor pääses kohtuprotsessist hädavaevu. Tema asemel asus ladina keelt õpetama Soomest repatrieeritud filoloog Paul Alvre, kellega päris hästi rahule jäädi. Direktoriks aga määrati maakonna haridusosakonnas töötanud ja Leningradis pedagoogihariduse saanud Artur Reemer, kes rohmaka käitumise ja lohaka riietuse (sh lubjavildid!) tõttu sai kohe esimesel nädalal hüüdnimeks Setu.

Meie matemaatikaõpetaja oli 8. klassi lõpuni Jaan Raandi, kes tundis oma ainet hästi ja oskas seda õpilastele arusaadavaks teha. Ta pööras keskmist tähelepanu ka

peast arvutamise (praeguse pranglimise) võtete tutvustamisele. Tänapäeval sellest tänu laialdasele arvutite kasutamisele ilmselt suurt lugu ei peeta. Peale selle andis ta meile kehalise kasvatus tunde, pannes vedelamadki vennad näiteks rööbaspuudel korralikult turnima. Tema rüht oli väga sirge ja pani arvama, nagu oleks ta millalgi olnud ohvitser – see oligi tõde, millest muidugi vaikiti. Ta koolitas oma klassi poisse tänaval korralikult kulgema ja tervitama, mida harjutasime kooli õuel hanereas ringiratast käies. Meist veerandsada aastat vanemana sai ta hüüdnime Vana Jaan, ühe geomeetrilise mõiste moonutamisest aga oli tuletatud Radijaan. 6. ja 7. klassis andis ta meile ka füüsikat.

9. klassist alates õpetas meile matemaatilisi aineid (algebra, geomeetria, trigonomeetria, stereomeetria) legendaarne Koosinus ehk Koss – end gümnaasiumi järel iseõppimise teel koolitanud Boris Henrichson. Ta oli koolmeister selle sõna parimas mõttes ja tema teadmised koolimatemaatika õpetamisest olid kahtlemata suurepärased, kuigi tema õpetajapraktika oli enne sõda piirdunud tunniandmise ja koduõpetusega. Ülesandeid lahendas ta tihti eripäraselt ja ratsionaalselt. Tema suhtumine õpilastesse ja nendega suhtlemine olid omapärased. Ta armastas naljatada, enamasti õpilaste lol-luse ja saamatuse arvel. Oma naljade üle naeris ta ise nähtava mõnuga, kuid õpilased enamasti väga vaikselt, mõni hoopiski mitte. Mõnd matemaatikas saamatut õpilast tahvli ette kutsudes ei suutnud ta poolihääli mainimata jätta: „Aga nüüd saab nalja!“ Tundi saatsid sageli õpetaja kommentaarid õpilaste teadmiste kohta, isikupärane juhendamine ja nõökiminegi. See kõik käis kõva häälega ja omapärase aktsendiga. Võib arvata, et tänapäevase humaanse pedagoogika ajastul kaebaksid ja karjuksid õpilaste vanemad Kossi peale järjekindlalt. Õnneks meie kooliajal oli õpetaja isiksus, keda kõik oskasid väärikalt hinnata. Meie olime Kossiga harjunud ning tema kommentaare võeti heasoovlike ja edasiviivaina.

Vahepalana mõned pärlid tema arsenalist. A) Jagab kätte kontrolltöid ning ütleb kahe saanud õpilastele: „Loope ommuku (laupäeva hommikul) kell kolmveerand seitse terve perekonnaga siia!“ (s.t konsultatsioonile, et ka perekond teaks). B) Noormees lahendab tahvil ülösannet ja teeb lahutamisel aritmeetilise vea. Cosinus: „Oi jummal, jummal küll! Loll kui loom! Kas sind algkoolist põlvega läbi tõugati, et aritmeetikat ei oska?“ C) Poiss saab kontrolltöö eest järjekordse kahe ja podiseb poolkuuldavalt, et peab vist koolist ära minema. Õpetaja kuuleb ja küsib, kuhu poiss siis minna kavatseb. „Õhtukeskkooli“ – „Oi jummal küll! Kui tema läheb õhtukeskkooli, sealt õhtuülikooli ja siis hakkab õhtuinseneriks, ei mina siis küll julge linnatänavatel käia: tema ehitatud majad kukuvad ju kaela!“

Teadmisi hinnates lähtus Koosinus põhimõttest „Jumal – 5, mina – 4, õpilane – 3“. Kontrolltööde all seisis hindena tihtipeale 1, 1+, 2, 2+, 3= (kolm rööbastel). Kuid temalt ausa kolmegi teeninud õpilased ei kartnud pärast keskkooli minna matemaatika sisseastumiseksamitele TPI-sse ja TRÜ-sse. Ta andis kahe- ja rööbastel kolme meestele tasuta lisatunde väljaspool kooliõpet. Tema korraldusi ei ignoreeritud ja need hommikul kell 7 alanud tunnid olid kohustuslikud kuni kontrolltöö eest rahuldava hinde saamiseni.

Koosinus oli kuulus üle Eesti. Ei olnud harvad juhtumid, mil Viljandi II Keskkooli lõpetanu arvati kõrgkooli sisseastumisel matemaatikaeksami sooritanuks ilma tegelikult vastamata, kui eksamineerija sai teada, et teda on õpetanud õpetaja Henrichson.

Kord tuli õpetaja Henrichson klassi ja tõi kaasa ühe stereomeetriaülesande, mida

oli Tallinnas pedagoogilistel lugemistel äsja lahendatud (eesotsas matemaatikaõpikute autori A. Vihmaniga). Ta lahendas tahvlil seda ülesannet nii, nagu Tallinnas oli tehtud, ja aega kulus selleks ligi kaks tundi (meil oli matemaatikat kaks tundi järjest). Siis näitas ta, kuidas tema seda ülesannet lahendaks: tegi joonise, seletas, milliste seaduste ja teoreemide alusel seda võiks lahendada, tegi mõned arvutused ja ülesanne oli kaheksa minutiga lahendatud!

Koosinuse võimekust näitab ka see, et teisteski koolides õpetades andis ta mõnel aastal üle 60 tunni nädalas. Ta oli suur spordifanaatik ja -kohtunik ning loomulikult toimis ta staadionil ajamõõtjate esinumbrina. Ta jälgis ikka spordisündmusi: jalgpalli, kergejõustikku, jäähokit jm. Kord, vist 1949. aasta jaanuaris olid koolinoorte hoki-esivõistlused meie koolipargi hokiväljakul. Kui mängisid Jõgeva Keskkooli ja Viljandi II Keskkooli võistkond, oleks võinud mängu jälgida ka läbi klassiakende, kuid Koss andis käsu: riided selga ja oma kooli meeskonnale kaasa elama! See matetund toimuski hokiväljaku ääres. Meie poisid tulid Eesti meistriteks.

Füüsikat õpetas meile kogu keskkooli ajal Eduard Saarend, kes oli kolm viimast aastat ka meie klassijuhataja. Ta andis-luges õpilastele hädavajaliku konspekti iga klassi füüsikakursuse kohta, selles leidsid kõik vajalikud füüsika põhialused. Ta oli õpetajana üldiselt rahulik ja heatahtlik, kuid klassijuhatajana murelik ja nõudlik, mistõttu läks hüüdnimena käiku tema eestistamiseelsest priinimest tuletatud Säase-Eedi. Peale füüsika õpetas Eduard Saarend meile lõpuklassis astronoomiat. Selle materjalid olid füüsikakursusega võrreldes tunduvalt lihtsamad ja väiksema mahuga ning vajalike tõdede omandamisega õpilastel raskusi polnud.

Keemiat õpetas neli aastat Liidia Joalo, keda poisid kutsusid Tädikks nagu ta isegi. Põhjendused, mida ta materjali seletamisel esitas, olid lühikesed ja selged. Üldse oli keemia õpetamine tugeval tasemel, nii et kõigil meie lennu vilistlastel oli kõrgkooli sisseastumiseksami sooritamine keemias (nagu paljudes teisteski ainetes) üsna lihtne ja edukas. Tädi oli nõudlik, ent heatahtlik. Saamatumad õpilased pälvisid tema suust tiitli „igavene hirmus mees“. Talle meeldis vahel ka pisut nalja visata. Klassivend pidi vastates kirjutama tahvile Berthollet' soola valemi $KClO_3$. Vastaja luges siis kooli-vendade suudelt: „Kaaliium, kloorum,“ aga edasi oli vaikus. Tädi katkestas lõpuks vaikuse, öeldes: „Oum ja kolmum jäid ütle mata. Istuge, hirmus mees. Kaks!“ Liidia Joalo õpetas ka bioloogiat (9. klassis botaanikat, 10. zooloogiat ja lõpuklassis darvinismi, mille kohta ju pärast nn bioloogia augustisessiooni* õpikut enam polnud ja õpetajal tuli õppematerjal dikteerida). Ta juhendas ka kooliaia korrashoidmist (kahasse Vilhelm Sasiga).

Vilhelm Sasi oli meie õpetajate seas kõige vanem ja kõige härdama südamega. Ta täitis kooli mittetäieliku astme juhataja kohuseid, kuid mingit ülemuslikkust ta ei ilmutanud. 6. klassis õpetas ta meile botaanikat, 7. zooloogiat, keemiat ja füüsikat. Ta lasi õpilastel määrajat kasutades taimi tundma õppida ja kui hakatuses mõni poiss juhtus näiteks sügisese seanupu võililleks pakkuma, aitas Villu – nii me teda familiaarselt kutsusime – näpuga järge ajades määramistabelis õige suuna ja tunnuse leida. 8. klassis õpetas ta inimese anatoomiat. Ta tundis hästi mitut loodusteaduste haru, põimis õppe-

* Mõeldud on NSV Liidu V. I. Lenini nimelise Põllumajandusteaduste Akadeemia 31. juulist 7. augustini 1948 kestnud augustisessiooni „Olukorrast bioloogiateaduses“, mis märkis lõssenkismi võitu Nõukogude Liidus. Pärast seda algasid repressioonid Trofim Lõssenko kritiseerijate vastu.

materjali hulka elulisi näiteid, noorte meeste jaoks lausa elutarkusi, juhendas noorte naturalistide ja fotoringi, korraldas õppekäike loodusesse ning askeldas äsja asutatud kooliaias. Ta oli täiesti universaalne ja laia profiiliga pedagoog, kes II algkoolis enne sõda esimest klassi juhatades õpetas seal ka lugemist, kirjutamist ja matemaatikat.

Geograafiat õpetas 8.–10. klassis Ernst Karolin, lasterikka pere pea, kel ilmselt kodused tööd nõudsid nii palju aega, et tundide ettevalmistamine jäi pisut pealispindseks. Õpetajana püüdis ta aga anda, mis võimalik. Tal oli mitmeid kontuurkaartide templeid, mille koopiad-joonised tuli õpilastel kaartideks viimistleda, nendele linnad ja eri värvidega reljeef peale kanda. Ta harrastas 100 küsimusega kiirteste, mille hindamisel vale vastus võttis punkti maha – ju siis ei teadnud õpilane ka küsimusele vastatu tähendust õigesti, nii et taibukamad poisid jätsid kindla peale teadmata küsimustele vastamata. Poisid püüdsid vahel temaga norida ja siis oli pisut pahandustki. Oli tähele pandud, et Äрни või vana Kreo – nii kõlasid tema hüüdnimed – jälgib vastamise ajal õpikust, kas esitatud faktid on täpsed. Talle anti mõista, et õpetaja peaks ainet küll ilma raamatu abita teadma. Kõigest hoolimata soodustasid ja arendasid õpetaja Karolini esitatud materjal ja kasutatud meetodika õpilaste üldist maailmatundmist, liiatigi et ta esitas materjali siira kaasaelamisega eri maade rahvaile, vahel lausa pisarsilmi.

Ajalugu õpetas meile alul Paul Kondas, 8. klassis Frieda Oskar ning kolm viimast aastat Salme Kõögardal, kel olid vajalikud teadmised ja tugev pedagoogiline praktika. Salme või nimelühendiga Kõõga oli väga heatahtlik, tagasihoidlik ja õpilassõbralik. Tal polnud kombeks tundides häält tõsta ning kogu õppeprotsess kulges vaikselt ja meeldivas õhkkonnas. Õpilaste muljed temast kujunesid peaaegu erandita positiivseiks. Talle meeldis küsida ajalooliste sündmuste toimumise aastaarve. On polemiseeritud selle üle, kas kronoloogia teadmine on hädavajalik või mitte. Enamikule meie kaasõpilastest ei teinud raskusi jätta meelde aastaarvud, mis olid trükitud ajalooõpikute lõppu.

NSV Liidu ja Eesti NSV konstitutsiooni, samuti ajalugu andis 7. klassis Paul Kondas, kes paar aastat tagasi oli I algkoolis olnud usuõpetaja. Ta oli väga laia silmaringiga ja liberaalse maailmavaatega õpetaja, kes võis anda ka matemaatikat, füüsikat ja joonistamist, mida ta tegigi Suure-Jaanis, enne kui 1941. aastal Viljandisse tuli, ning hiljem õhtukoolis, mille direktor ta mõnd aega oli, ja Raudna koolis kuni pensionile siirdumiseni 1961. aastal. Kaugeltki mitte pedagoogi väljanägemisega, kuid ikka viisakalt riides, oli ta ülimalt mitmekülgsete huvidega inimene. Ta juhendas näiteringe, õhutas sporti tegema, oli fotograaf, kalamees ja matkaja. Alles tükk aega pärast kooli lõpetamist saime kuulda tema maalikunstharrastusest ja -andest.

Ka lõpuklassi õppekavas oli konstitutsioon, mida andis äsja ülikooli lõpetanud ajaloolane Sulev Jänes. Ta oli kaunis tagasihoidlik sale mees, kes 1952. aastal edutati kooli direktoriks. Sel kohal peeti teda 3–4 aastat, seejärel viidi üle õpetajaks teise kooli, sest ta ei nõustunud komparteisse astuma.

Joonistamist ja joonestamist õpetas Pallase kõrgkooli vilistlane Julius Mager. Küllap polnud sõjajärgseil aastail neis aineis kindlaid programme ja õpetaja lasi väga sageli joonistada, tema sõnul „üksikuid inimtüüpe“. Joonestamine oli õppekavas alles lõpuklassis ja need, kel polnud head kätt, pidid palju vaeva nägema ning tööd jäid pealiskaudseks ja konarlikuks. Eesti-aegse VMG õppekavas olnud kunstiõpetust, mis oli muutunud ju poliitiliselt kahtlaseks aineks, ta meile enam ei jaganud. Õpetajana oli ta alati väga rahulik ja heatahtlik ning suhtlemisraskusi meil temaga polnud. Ta oli enesest rääkides väga tagasihoidlik ning alles aastate möödudes saime teada, et

ta oli olnud kergejõustikus maakonnarekordite omanik ja Vabadussõjas õppursõdur. Ta oli ka poole sajandi lävel suur spordihuviline ja tegutses koos Koosinusega tihti kohtunikuna staadionil. Klassivend Kalju Luts oli andekas nii joonistamises kui joonestamises. Õpetaja Mager ei soovitanud tal õppima minna kunsti, vaid arhitektuuri. Kalju võttis teda ka kuulda ning saavutas sel alal silmapaistvaid tulemusi.

6. klassis õpetas laulmist Vilhelm Sasi. Ta oli väga tundeline ja võis nutmaga puhkeda, kui poisid tunni ajal ülearu koerust tegid. Järgmistel aastatel oli meie laulmisõpetaja Vello Tünder, kes tegeles mõningal määral heliloominguga. Ta kantseldas-juhatas nii kooli meeskoori kui puhkpilli- ja sümfooniaorkestrit, õpetades selgeks üsnagi suurt professionaalsust nõudvaid palasid. Kooli orkester, milles puhus ka mitu meie klassikaaslast, võttis 1947. aastal ainukese koolinoorte orkestrina osa üldlaulupeost Tallinnas. Lauluõpetaja oli sõbralik ja populaarne. Koori ja orkestri tase lubas korraldada kontserte nii oma majas kui väljaspool. Kõrge tunnustuse osaliseks saadi 1948. aasta vabariiklikul isetegevuskollektiivide ülevaatusel. Iseenesestmõistetavalt võttis kooli koor osa ka 1950. aasta laulupeost Tallinnas.

Vello Tünderi omaaegne keskharidus ei andnud mõõtu välja ja ta sai „õige“ küpsustunnistuse eksternina, koos meie lennuga. Ta oli truu osaline meie klassi kokkutulekutel kuni 1996. aastani. Vähemal määral oli meile muusika õpetamises tegev ka Paul Krigul, kes andis laulmist eelkõige algklassidele. Paar meie klassi poissi laulsid Koidu kooris juba enne, kui Krigul asus seda dirigeerima.

Kõigis klassides oli õppeplaanis sõjaline õpetus, mida andis alul Sergei Sergejev ja siis Anatoli Štšerbakov, kes oli aega teeninud Eesti mereväes. Kooli pargis tehti rividrilli, märki laskmas käidi Kõsti järve jääl ja Jämejala lasketiirus ning olid ka klassitunnid, kus õpiti relvade materiaalosa ja sõjaväe kodukorda. Mõlemad õpetajad rääkisid päris korralikult eesti keelt, kuigi mingi Petseri aktsendiga, ja olid sõbraliku olemisega. Kord Štšerba küll vihastus, kui käskluse „Õlale võtt!“ peale haaras üks noormees Mossini vintpüssi torupidi ja heitis selle õlale, kaba ülespoole. Tema korraldada oli ka kooli võimla kõrval oleva relvalao igaõine valve. Võimlas kahekaupa öö veetnud õpilased tegid seal igavusest tempe, mõnikord näiteks soristasid ahjuroobina kasutatud, otsast kõveraks keeratud hõõguvasse raudtorusse, nii et kõrbenud karbamiidi hais ei lasknud hommikust võimlemistundi alustada.

Koolipoiste käelisi oskusi pidid arendama tööõpetuse tunnid. Nende tarbeks oli ühes keldriruumis sisustatud käsitööklass, kus saeti, hõõveldati ja tapiti puitmaterjali, lõigati ja valtsiti plekki, viiliti rauda jne muheda õpetaja August Kaasiku juhendamisel. Tema kandis hüüdnime Puu-Kolla. Meie küpsustunnistustel pole küll märkigi, et oleksime seda ainet õppinud, nagu ka laulmist ja muusikaõpetust, joonistamist ja joonestamist.

Koolipoiste inimeseks kasvamises oli väga suur roll meie klassijuhatajatel. Iganädalane klassijuhatajatund oli pühendatud eelkõige käitumisõpetusele. Muidugi käsitleti seal ka kõiksugu vahejuhtumeid, mida toonastel kourikutel juhtus küll vähem kui näiteks pool sajandit hiljem. 6.–8. klassi juhatajad olid Jaan Raandi ja (vist) Klaara Rebane, kolme keskkooliklassi ajal vastutasid meie eest Eduard Saarend, Salme Fuks ja Salme Kõögardal. Õpilaste arvu pideva vähenemise tõttu jäi meie lendu lõpuaastatel vaid kaks klassi. Aeg-ajalt ja ette teatamata külastasid klassijuhatajad õpilaste elupaiku, kuid mingeid märkimisväärseid puudusi või ülearususi ei avastanud.

Meie kooliga oli talviti seotud enamik Viljandi uisutamissõpru. Jaan Raandi oli ka

kooli majandusjuhataja ning tema organiseeris poolt kooliparki katva liuvälja valamis- ja hooldamistöid. Kordamööda olid mitmekaupa abiks koolipoisid-vabatahtlikud. Liuväljal oli riietusruum-soojak, kust õhtuti lasti valjuhääldi kaudu plaadimuusikat. Liuväli oli õhtuti valgustatud. Lumelükkamine käis käsitsi, jääd siluti originaalselt: auklikku tunni üle jääpinna vedades ning sellest kuuma vett jääle nõristades ja laia riidepalakaga ühtlaseks siludes. Liuvälja kasutamise eest tasu ei võetud. Osal liuväljast mängiti hokit; meie kooli noormehed olid Eesti paremate hulgas.

Õppealajuhatajaks oli legendaarne Nui – väga autoriteetne, nn vana kooli pedagoog Hans Ruubel. Tema hüüdnime tekkes oli vähemasti osalt süüdi ta välimus: tal oli kiilaspea ja tavaliselt kandis ta musta ülikonda, mille püksisääred allapoole märgatavalt kitsenesid. Pindmiselt oli ta rahulik ja väarikas, rääkides hääldas n-tähte nasaalselt (nina kaudu). Mingi pahanduse klaarimiseks tema palge ette saatmist peeti üheks raskemaks karistuseks. Karistusteks tunnis korda rikkunutele olid oma pingi või tahvli kõrvale seisma panek, klassist välja saatmine, kantselei või direktori ukse kõrvale seisma saatmine – sealt satuti oma teost aru andma mõnele kooli juhtfiguurile.

Maakoolidest tulnud poisid ei teadnud alul õppealajuhataja õiget nime üldsegi ja juhtus, et mõni alustas oma pöördumist sõnadega „Seltsimees inspektor Nui“, mille peale Hans Ruubel võttis tol kuuenööbist kinni (et poiss ei saaks häbi pärast maa alla vajuda?) ja lausus rahulikult, ikka selle iseäraliku nasaalse hääldusega: „Nnoormees! Minu nimi ei ole mitte inspektor Nnui, vaid õppealajuhataja Ruubel.“

Nii tunniplaan koostades kui oma ülikooli kaugõppematerjale korrastades kasutas Hans Ruubel sedelite süsteemi. Need olid seatud lauale kabineti ukse ligidal. Mingi kiusu ajendil puhusid poisid keemiaklassist võetud klaastoru ja kummivooliku abil läbi lukuaugu laual järjestatud sedelid segamini. Töö tuli uuesti teha, ent segaduse põhjus jäigi vist saladuseks. Enne meid lõpetanud abiturientidel oli saanud traditsiooniks korraldada pärast küpsustunnistuse saamist Nuia matused. Matuserongkäigus, mis algas koolimaja juurest, olid kirikuõpetaja, timukas, hauakaevajad, kirstukandjad, orkestrandid jt matuselised. Kirstus oli Nuia-sarnane nukk (mõnikord piisas suurest puunuiast). Väarikalt liikus rongkäik leinamarsiks seatud džässlugude saate läbi varahommikuse linna. Inspektor Nuia elukoha juures tehti leinaseisak ja suunduti edasi Uueveski supelbasseinide juurde, kus peeti matusetalitus. Osavate sõnameistrite koostatud matusekõnes loeti üles Nuia head ja halvad teod. Talituse käigus oli tegemist kõigil osalistel. Pealtvaatajaid ei olnud: noorematel klassidel oli õppetöö ammu läbi ja võib-olla vaid mõni I keskkooli abiturient oli teadnud tulla põosaste tagant piiluma. Pärast matusetalitust pesid lõpetanud oma koolipoisiseisuse basseinis maha. Ammune traditsioon lõppes 1948. aasta jaanipäeva paiku.

Pärast Ruubeli Tartusse siirdumist 1949. aasta kevadtalvel (lõpuklassi noormeeste kohtu alla sattumise pärast?) pandi õppealajuhatajaks Linda Päri, kes oli pealtnäha karm, kuid hingelt südamlilik õpetaja. Meie lennule õpetas ta fakultatiivse aina stenograafiat.

Õpetajate kohuseks oli (küllap mingi graafiku alusel) jälgida nii tänavail kui koolipidudel õpilaste käitumist. Koolipeod peeti koos põiki üle koolipargi asuva I keskkooli neidudega (nöökamisi: haridusseltsi mannidega) ja väljastpoolt kooli sinna pääseda oli peaaegu võimatu. Eskava ja tantsumuusika pärinesid mõlema kooli etlejatelt ja lauljatelt ning meie kooli pillimeestelt. Vähema osavõtjate hulgaga klassipeod olid ikka oma vastasklassi tütarlastega ja oma klassivendadest tantsuorkestri saatel. Suurt

sõda pidasid õpetajad õpilaste suitsetamishimuga, mida julgemad mehehakatiseid rahuldaski kooli klosetis. Sellest üldtuntud laulgi: „Üks kindel linn ja varjupaik on meie poistel väljakäik!“

Nüüdseks on kõik meie õpetajad toonelasse siirdunud, aga nende õpilaste tänu inimeseks saamisele kaasaaitamise eest kestab viimse meheni. Tagantjärele tuleb konstateerida, et me olime oma koolis üks viimaseid lende, kel oli õnn õppida ees-
tiaegsete õpetajate käe all.

Paraku on aeg mälestusi nürinud, tollased klassipäevikud ja vihikud ajahamba ohvriks saanud ning sestap on siinsedki meenutused kohati lünklikud. Aga midagi peab ju ka järgmiste uurijate osaks ja leidmisrahulduseks jääma!

Lisa. Biograafilisi andmeid meid õpetanud pedagoogide kohta

Aabram, Martha Marie. * 1.4.1912 Viljandis, lõp VEHSTG 1930, TÜ germaani filoloogia 1937. Tuli Viljandi II kk ingl keele õpetajaks 1945, vallandati 1950 poliitilistel põhjustel, läks Maardu keemiakombinaati abitööliseks, 1954–1959 raamatupidaja Tallinnas, 1959–1968 Ahja kk õpetaja. † 6.1.1998 Tartus.

Alvre, Paul Johannes. * 3.1.1921 Tartus, lõp HTG 1940, õppis TÜ filosoofiateaduskonnas 1940–1943, Turus ja Helsingis 1944–1946. Repatrieeriti 1948, keeleõpet Viljandi II kk 1949–1951, Viljandi kaubandustehnikumis ja meditsiinikoolis 1948–1960, 1968–2000 TÜ professor. † 18.11.2008 Tartus.

Fuks (s Kahu), Salme. * 24.5.1902 Põltsamaa v, lõp Viljandi TG 1922 ja TÜ slaavi filoloogia 1932. VMG → Viljandi II kk vene keele õpet 1939–1950, siis VPK õpet kuni 1957, mil jäi pensionile. † 16.4.1988 Viljandis.

Henrichson, Boris. * 13.3.1899 Alüksnes. Lõpet Tartus vene gümnaasiumi 1919, TPedI matemaatika-füüsikateaduskonna (kaugõppes) 1955. Viljandi II kk matemaatikaõpet 1945–1962, siis kuni 1970 Viljandi I kk-s; õpetas ka õhtukoolides. Matemaatikaringi juhendaja. Mitme õpiku autor. † 15.12.1971 Viljandis.

Härma, Anton. * 18.5.1896 Kabala v, lõp Riia vaimuliku seminari 1917 ja TÜ õigusteadusk 1928, omandas ülikoolis õpetajakutse. 1918–1932 VEHSTG ladina k õpet, 1932–1940 Paide ÜG õpet ja dir, 1940–1949 Viljandi II kk dir, siis kuni 1963 Tallinna koolides, hiljem TPedI-s. 15 ladina keele õpiku autor. † 7.3.1979 Tallinnas.

Joalo, Liidia. * 13.4.1895 Karksi v. Lõp Viljandi NaisG 1915 ja TÜ keskkooliõpetajate kutsekursuse 1920. Viljandi Linnagümn õpet 1919–1932 ja VMG → Viljandi II kk loodusteaduste ja keemiaõpet 1932–1953. Rajas kooli keemia-bioloogiakabineti. Andis tunde õhtukoolis ja ka Viljandi I kk-s kuni pensionile minekuni 1956. † 4.1.1969 Viljandis.

Juurme, Alma. Viljandi II kk keeleõpet 1944–1950.

Jänes, Sulev. * 3.11.1920 Puhja v. Lõp Petseri ÜG 1940 ja TRÜ ajaloo-osakonna 1948. Viljandi II kk ajaloo- ja konstitutsiooni õpet 1948–1956 (1952–1956 dir), Viljandi töölisnoorte kk ja Viljandi I kk ajalooõpetaja kuni 1971, 1971–1985 Viljandi kutsenõuandla metoodik. † 25.2.1994 Viljandis.

Kaasik, August. Viljandi II kk käsitööõpet 1944–1952.

Karolin, Ernst. * 12.6.1902 Tõrvas, lõp Tõrva gümn 1923, õppis TÜ-s õigusteadust 1923–1928. Oli õpet Tõrva koolides, 1944 kolis Viljandisse, oli Viljandi II kk eesti keele ja maateaduse õpet kuni 1957. Kodumaa tundmaõppimise ja osavate käte ringi juhendaja. † 1969 Viljandis.

Koiti (s Kõögardal), Linda. * 19.12.1913 Uue-Võidu v. Lõp VEHSTG 1933 ja TÜ filosoofiateadusk 1940. 1942–1974 eesti keele õpetaja Viljandi koolides (sh II kk 1946–1950).
† 2.3.1999 Tartus.

Kondas, Paul. * 31.3.1900 Põltsamaa v. Lõp Põltsamaa gümni 1921, õppis TÜ-s kaubandust 1921–1924. Oli õpet Suure-Jaanis 1924–1941, siis Viljandi I algk ja 1944–1946 II kk. Viljandi õhtukooli dir 1946–1951, kuni 1961 Raudna 8-kl kooli keemia-, füüsika- ja käsitööõpet. Harrastas maalimist. † 7.8.1985 Viljandis.

Krigul, Paul. * 23.12.1910 Röpina v. Lõp Röpina põllumajandusgümni 1929 ja õppis Tartu kõrgemas muusikakoolis 1935–1940. Oli Tartu tööstuskooli muusikaõpet 1938–1939, Petseri (1939) ja Viljandi maakoguduse (1942–1944) organist. Viljandi II kk muusikaõpet 1942–1944 ja 1948–1961, meeskoori, orkestri ja muusikaringi juhendaja; seejärel Viljandi kultuurhariduskoolis kuni 1971. Segakoori Koiti dirigent. † 9.5.1980 Viljandis.

Köverjalg, Paula. Viljandi II kk inglise keele ja algklasside õpetaja 1944–1963.

Kõögardal, Salme. * 14.12.1902 Uue-Võidu v. Lõp VLTG 1923, TÜ ajaloo-osak 1933 ja Tallinna pedagoogiumi 1934. Seejärel kooliõpet Irboskas, Rakvere, Jõhvi ja Põltsamaa gümni. Viljandi II kk ajalooõpetaja 1944–1961, sealt pensionile. Juhendas ajaloo- ja poliitringe. † 3.7.1985 Viljandis.

Laur, Hugo. Kehalise kasvatuse õpet, Viljandi II kk 1948–1949.

Mager, Julius. * 9.10.1901 Peterburi kub. Lõp Paide PG, õppis TÜ filosoofiateadusk 1922–1924. Lõp kõrgema kunstikooli Pallas. 1926–1961 kunsti(joonistus)õpet VMG → Viljandi II kk ja VEHSTG → Viljandi I kk 1929–1960. Juhendas kunstiringi, harrastas fotograafiat. † 8.8.1997 Väandras.

Oskar, Friida. * 1906 Viljandis. Viljandi II kk ajalooõpet 1945–1947, hiljem Kehras.

Päri, Linda. * 24.5.1902 Viljandis. Lõp VLTG 1919 ja TÜ majandusteadusk 1926. Al 1920 õpet Viljandi koolides, VMG-s 1932–1952; 1948 määrati õppealajuhatajaks. † ~1980 Viljandis.

Raandi, Jaan. * 1906 Viljandimaal. Viljandi II Kk → Viljandi IV 8-kl k matemaatika-, füüsika- ja kehalise kasvatuse õpet 1944–1964. † 1978 Viljandis.

Rebane, Klaara. Viljandi II kk vene k õpet 1944–1955.

Reemer, Artur. * 23.10.1909 Luuga maakonnas. Lõp Leningradi ped instit matemaatika-füüsikateaduskonna, al 1945 töötas Viljandimaa haridusosakonnas, jaan 1949–1952 Viljandi II kk dir. † 21.12.1953 Viljandis.

Riisalo, Jaan. * 12.5.1904 Suure-Kõpu v. Lõp VÜKG 1925, õppis TÜ-s filosoofiat ja majandust 1925–1936. Töötas ajakirjanikuna, 1944–1953 Viljandi II kk, 1960ndatel Viljandi IV mitetäieliku kk õpet. † ~1970 Viljandis.

Ruubel, Hans Alfred. * 23.3.1894 Öisu v. Lõp Tallinna RÜS-i erakolledži 1936, õppis TÜ-s mittestats filosoofiat 1936–1944, lõp TRÜ eesti filoloogina 1948. Oli õpetaja Viljandimaal, 1932–1940 VMG inspektor ja Viljandi II kk õppealajuhataja kuni 1949, mil siirdus TÕI eesti keele õppejõuks. Pensionile 1960. † 2.3.1993 Tartus.

Rätsep, Laine. Lõpet eksternina Viljandi II kk 1950, eesti k õpet Viljandi II kk 1946–1950, hiljem Pärnu ja Viljandi raj.

Saarend, Eduard. * 26.5.1902 Taevere v. Lõp VMPG 1922 ja TÜ matemaatikaosak 1927. 1928–1930 VLG füüsika- ja matemaatikaõpetaja, VMG → Viljandi II kk füüsika-, matemaatika- ja astronoomiaõpet 1930–1962. Rajas kooli füüsikakabineti, juhendas õpilasringe. † 28.11.1982 Viljandis.

Sasi, Vilhelm-Alfred. * 9.4.1892 Uue-Võidu ms. Lõp Tartu Õpetajate Seminari 1913. Kuni 1944 Viljandi II algk õpet ja juhat. Viljandi II kk loodusloo-, tööõpetus- ja laulmisõpet 1944–56, 1944–49 õppealajuh, fotograafia ja naturalistide ringi juhendaja, kooliaia rajajaid. † 15.6.1978 Viljandis.

Sergejev, Sergei. Sõjalise kasvatusõpetaja, Viljandi II kk 1944–1946.

Štšerbakov, Anatoli. Viljandi II kk sõjalise kasvatusõpetaja 1948–1962, Viljandi I kk 1952–1974.

Tünder, Vello. * 1910. Lõpetas Valga muusikakooli ~1935, eksternina Viljandi II kk 1950.

Oli Ilmjärvel organist, muusikaõpetaja. Tapa (1941–1942), Elva (1943) ja Nõmme (1952) muusikakooli asutaja, Viljandi II kk laulu- ja muusikaõpetaja 1944–1950, Viljandi muusikakooli õppealajuh 1945, Kuressaare muusikakooli direktor 1950–1952, Tallinna konservatooriumi puhkpilliõppejõud. † 1998 Elvas.

LÜHENDID

al – alates

dir – direktor

gümn – gümnaasium

HTG – Hugo Treffneri Gümnaasium

juh – juhataja

kk – keskkool

lõp – lõpetanud, lõpetas

mittestats – mittestatsionaarselt

ms – mõis, mõisas

NaisG – naisgümnaasium

PG – poeglaste gümnaasium

RÜS – Rahvaülikooli Selts

TIÕI – Tallinna Õpetajate Instituut

TpedI – Tallinna Pedagoogiline Instituut

TPI – Tallinna Polütehniline Instituut

TRÜ – Tartu Riiklik Ülikool

TÕI – Tartu Õpetajate Instituut

TÜ – Tartu Ülikool

v – vald

VEHSTG – Viljandi Eesti Haridusseltsi Tütarlaste Gümnaasium

VLG – Viljandi Linnagümnaasium

VLTG – Viljandi Linna Tütarlaste Gümnaasium

VMPG/VMG – Viljandi Maakonna Poeglaste Gümnaasium / al 1994 Viljandi Maagümnaasium

VPK – Viljandi Pedagoogiline Kool

VÜKG – Viljandi Linna Ühiskommertsgümnaasium

õpet – õpetaja

ÜG – ühiskommertsgümnaasium

* – sündinud

† – surnud

MEMORIES

Editor's summary

The memory section of the Proceedings includes two writings sent to the memoir writing competition organised by the genealogy researchers and the museum of Viljandi in 2009–2010. These were written by four men: Peeter Hunt, Olav Renno, Jüri Schvede and Arno Seemen.

The work by Peeter Hunt of Viisuküla “The School that Seems Not to Have Been There” gives insight into the daily life of Viljandi Elementary School No. 2, which was located next to the town hall, in the second half of the 1930s and at the beginning of the Soviet Occupation in 1940–1941. The reader gets an overview of the teachers of the school, which was popularly known after the school director's name as the Moks' School; of the author's classmates, studies and also the mischief involved. Similarly to many of the stories of that time, the story has an unhappy ending – the studies of a spirited young man with various interests were cruelly interrupted by his deportation to Siberia.

The story written by three men, Olav Renno, Jüri Schvede and Arno Seemen, “Memories about the Teachers of Viljandi Secondary School No. 2 from 1944–1950” deals with the post-war period from 1944 to 1950. This is another school and another era. The hard times after the World War II are perhaps best characterised by the fact that of the 152 young men who started their studies in Viljandi Secondary School No. 2 in 1946, only 52 received their final certificates. Times were so unstable then. However, the high requirements in study and discipline that teachers of the period of independent Republic of Estonia brought with them over to the Soviet period provided the school-leavers with strength and resilience necessary in life.

The memoirs include biographical information about the teachers and a photo and list of young men who finished the school in 1950.